

ТАҚРИЗИ РОҶБАРИ ИЛМӢ

**ба кори диссертационии Ҳисайнов Далер Эмомович дар мавзӯи
“Хусусияти биоэкологӣ ва захираҳои биологии баъзе растаниҳои яксолаи
лубиёгии хурӯи ҳавзаи дарёи Ёхсу”, барои дарёфти дараҷаи илмии
номзади илмҳои биологӣ, аз рӯи ихтисоси: 03.02.01 - ботаника**

Дар Тоҷикистон майдони чарогоҳҳои табиӣ бештар аз 3,8 млн. гектар буда, дар минтақаҳои гуногун, аз водиҳои гармсёр то баландкӯҳҳо паҳн шудааст. Иқлиму ҳокҳои гуногун сабабгори асосии набототи бой ва гуногуншаклии алафзори табиӣ мебошад ва дар таркиби онҳо бештар аз 1000 намуди растаниҳои гулдор – алафҳои яксолаю бисёрсола, буттаю дарахтчаҳо мерӯянд. Ғизонокии растаниҳои лубиёгӣ ва хӯшадор, ки асоси хӯроки чорво мебошад, дар чарогоҳҳо баланд аст, чунки дар вақти чаридан чорво онҳоро барвақт, дар давраи майсаю таназанӣ истеъмол мекунанд. Дар ин ҳолат миқдори сафеда дар баргу пояи растаниҳои хӯшадор 15-20% мебошад. Ҳангоми гулшукӯфт ва мевабандӣ миқдори сафедаи растаниҳои хурӯӣ се маротиба кам мешавад.

Чарогоҳҳои табиӣ барои чорвои хонагӣ яке аз манбаҳои асосии хӯроки сабзи арзон ва серғизо аст. Тақрибан, аз чор се ҳиссаи талаботи чорворо бо хӯрок аз алафзори табиӣ таъмин мекунанд. Хӯронидани чорво дар чарогоҳҳо маҳсулнокии чорворо назар ба парвариши оғилӣ 25-40% зиёд, сифати маҳсулотро беҳтар ва арзиши аслии онҳоро 20-30% кам мекунанд.

Мушоҳидаҳо нишон дод, ки бо сабаби бе ниҳом чаронидани чорво растаниҳои беҳтарини хӯроки чорво, хусусан лубиёгӣҳо, дар чарогоҳҳо камтар ба назар мерасанд. Бинобарон, мақсади аспирант Ҳисайнов Далер Эмомович омӯзиши хусусиятҳои биологӣ ва экологӣ ва захираҳои растаниҳои яксолаи лубиёгии хурӯи ҳавзаи дарёи Ёхсу, барои беҳтар кардани таркиб ва ҳосилнокии алафзори табиӣ Тоҷикистони Ҷанубӣ мебошад.

Растаниҳои лубиёгӣ баробари серҳосил ва зиёд намудани ғизонокии алафзор, ҳокро бо азоти (нитрогени) биологӣ бой намуда, ҳосилхез мекунанд. Тадқиқоти бисёрсола нишон дод, ки барои баланд бардоштани ҳосилнокии

чарогоҳҳои ҷумҳурии таъмин намудани алафзори он бо моддаҳои ғизоӣ, пеш аз ҳама бо азот, зарур мебошад. Дар қитъаҳои нурии азотӣ дода шуда, назар бо бенурии ҳосили алаф 2,5-3 маротиба зиёд мешавад. Ҳоло, проблемаи таъмин намудани чарогоҳҳоро бо азот дар давлатҳои гуногуни дунё бо ду роҳи аз ҳамдигар фарқкунанда ҳал менамоянд. Дар давлатҳои тараққиқардаи Аврупо бештар нуриҳои азотдори синтетикӣ мавриди истифода мебошад. Дар дигар давлатҳо, ба монанди Австралия ҳосилхез кардани чарогоҳҳо ба воситаи кишти рӯякии тухми растаниҳои лубиёгӣ - себарга ва юнучкаи яксола бо муваффақият ба роҳ монда шудааст. Муайян карда шудааст, ки аз 1 тонна массаи хушки растаниҳои лубиёгӣ дар ҳок 10-12 кг азот ворид мешавад. Агар растаниҳои лубиёгӣ дар таркиби алафзори чарогоҳҳо зиёда аз 40%-ро ташкил диҳанд, ҳосилнокӣ 2-3 маротиба зиёд мешавад ва истифодаи нурии азотӣ зарур нест.

Ҳамир тавр, тадқиқоти Ҳисайнов Д.Э. аҳамияти калони илмӣ ва амалӣ доранд. Дар майдонҳои таҷрибавии минтақаи Кӯлоб бори аввал хусусияти биологӣ ва экологӣ, сифатҳои пурарзиши растаниҳои яксолаи лубиёгии маҳаллӣ (тобоварӣ ба тағйирёбии иқлим, нашъунамо, ҳосилнокӣ ва сифати он) дар шароити табиӣ ва парвариш (зироат), 8 намуди растаниҳои лубиёгӣ аз оилаи Fabaceae – авлоди астрагал – 1 намуд, мунҷ – 2, юнучка – 2, себарга – 1, сидирк – 1 ва қатраборон – 1 намуд васеъ омӯхта шуданд. Инчунин, аввалин маротиба муқаррар карда шуд, ки омилҳои гуногуни муҳити зист ба ҳосилнокии тухми растаниҳо чи қадар таъсир мерасонанд. Баробари тадқиқоти назарявӣ, Ҳисайнов Д.Э. натиҷаҳои қорашро дар истхсолот – чарогоҳҳои хоҷагиҳои деҳқонии минтақаи Кӯлоб санҷида, технологияи истифодабарии онҳоро пешниҳод мекунад.

Натиҷаҳои кори диссертатсионӣ дар 10 кори илмӣ, аз ҷумла 2 мақола дар маҷаллаҳои, ки аз ҷониби ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсия дода шудааст, нашр гардидаанд.

Натиҷаҳои асосии тадқиқот дар конференсияҳои байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ, семинарҳо, дар ҷаласаи васеи шӯъбаи флора ва систематикаи

растаниҳо ва умумилаборатории Институти ботаника, физиология ва генетикаи растани Академияи миллии илми Тоҷикистон мавриди муҳокима ва арзёбӣ гардидаанд.

Ҳисайнов Д.Э мутахассиси ботаҷриба буда, ӯ бо меҳнатдӯстӣ, некхоҳӣ, серталабӣ ба худ тавофут дорад ва қодир аст мустақилона дар самтҳои гуногуни илми ботаника корҳои илмӣ гузаронад.

Кори диссертатсионии Ҳисайнов Д., кори илмӣ-тадқиқотии анҷомёфта буда, ба ҳамаи талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба диссертатсияҳои номзади илмҳои биологӣ ҷавобгӯ аст ва ба ҳимоя дар Шурои диссертатсионии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, факултети биология БДКОА-038, аз рӯи ихтисоси 03.02.01 – ботаника тавсия дода мешавад.

Роҳбари илмӣ:

Номзади илмҳои биологӣ, дотсент

Мудирӣ озмоишгоҳи экология

ва захираи растани Институти

ботаника, физиология

ва генетикаи растани Академияи

мили илмҳои Тоҷикистон

Мадаминов Абдулло.Асракулович

Имзоҳои Мадаминов А.А- ро

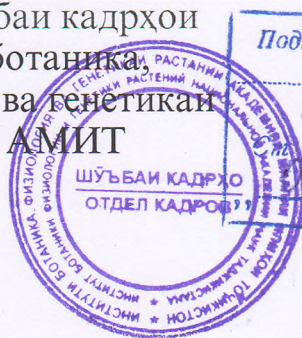
тасдиқ менамоям,

нозири шӯбаи кадрҳои

Институти ботаника,

физиология ва генетикаи

растаниҳои АМИТ

Подпись _____
ЗАВЕРЯЮ
инспектор О.С. Умарова Н. С.
9. " 12. 1992